

Михайло Григорович Щербаковський,

доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології
(завідувач);

 <https://orcid.org/0000-0002-8413-9311>,
e-mail: shcherbakovskyi@gmail.com;

Микола Володимирович Дементьєв,

Національний науковий центр
«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
(аспірант);

 <https://orcid.org/0000-0002-6662-5455>,
e-mail: dementiev1986@ukr.net

ПЕРЕВІРКА ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА

Розглянуто поняття перевірки висновку експерта та встановлено його відмінність від оцінки. Метою перевірки є підтвердження або усунення сумнівів щодо певних складових висновку експерта, а також протиріч висновку з іншими доказами. Предметом перевірки є допустимість, достовірність висновку експерта як джерела доказів і встановлених експертним дослідженням фактичних даних. Перевірка здійснюється шляхом проведення процесуальних і непроцесуальних заходів. До процесуальних заходів належать: призначення нових експертиз, допит експерта та інших учасників кримінального провадження, слідчий експеримент, консультації та роз'яснення спеціаліста, витребування предметів і документів. Непроцесуальні заходи включають у себе: консультації та рецензії фахівців, самостійне ознайомлення ініціатора призначення експертизи із науково-методичною літературою з питань проведення експертних досліджень.

Ключові слова: перевірка доказів, висновок експерта, мета перевірки, предмет перевірки, об'єкти перевірки, процесуальні та непроцесуальні способи перевірки висновку експерта.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Висновок експерта, як і інші джерела доказів, після отримання суб'єктом доказування має бути перевірений та оцінений згідно з ч. 2 ст. 91 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Перевірка та оцінка доказів є невід'ємними складовими елементами процесуального доказування у кримінальному провадженні.

Проте як свідчить аналіз літератури науковці в основному зосереджуються на проблемах оцінки, залишаючи поза увагою питання перевірки висновку експерта. Недостатня увага до окремого розгляду перевірки експертного висновку обумовлена, на наш погляд, неоднозначним тлумаченням цієї категорії серед учених-процесуалістів, тривалою дискусією щодо її сутності, зв'язку з іншими складовими процесу доказування. Відмінність оцінки та перевірки доказів убачається тільки у способах здійснення: оцінка вважається лише розумовою процедурою, перевірка – розумовою та практичною. Існує нагальна необхідність аналізу перевірки висновку експерта як особливого джерела доказів, отриманого з використанням спеціальних знань обізнаною особою за дорученням уповноваженого суб'єкта кримінального провадження, містить вивідну доказову інформацію. З теоретичної та практичної точок зору слід розкрити зміст, мету, об'єкти і способи перевірки експертного висновку.

Стан дослідження проблеми

Різні аспекти перевірки доказів висвітлювали такі вітчизняні та закордонні вчені, як Ю. П. Аленін, В. Д. Арсеньєв, Р. С. Белкін, А. Р. Белкін, В. В. Вапнярчук, О. В. Капліна, В. П. Гмирко, Ю. М. Грошевий, Л. М. Лобойко, М. М. Михеєнко, Ю. К. Орлов, М. А. Погорецький, М. С. Строгович, В. М. Тертишник, А. І. Трусов, Л. Д. Удалова, Ф. Н. Фаткуллін, О. О. Хмиров, Б. В. Шабаровський, О. Г. Шило, М. Є. Шумило та ін. Незважаючи на те, що питання, які стосуються загальних положень перевірки доказів у кримінальному судочинстві, досліджувалися в літературі досить активно, багато з них залишається предметом дискусій. Проблема перевірки висновку експерта практично не знайшла висвітлення у криміналістичній та процесуальній літературі, а якщо згадувалася, то лише як складова оцінки проведеного експертного дослідження.

Мета і завдання дослідження

Мета статті полягає в розкритті мети, предмета, об'єктів, способів перевірки висновку експерта. Завданнями статті є: аналіз змісту оцінки та перевірки доказів; визначення відмінностей і послідовності проведення цих елементів доказування; визначення мети і безпосередніх об'єктів перевірки висновку експерта як процесуального документа і встановлених експертом фактичних даних; розгляд процесуальних і непроцесуальних способів перевірки експертного висновку.

Наукова новизна дослідження

Доведено, що перевірка доказів і висновку експерта відрізняється від оцінки за метою, об'єктами та способами проведення. Об'єктами перевірки є окремі обставини проведення експертизи, які викликають сумнів, або встановлені експертом фактичні дані, що суперечать

іншим доказам у кримінальному провадженні. Метою перевірки є підтвердження або усунення вказаних сумнівів та протиріч. Предмет перевірки становлять допустимість, достовірність висновку експерта як джерела доказів та встановлених експертним дослідженням фактичних даних. Перевірка здійснюється шляхом проведення процесуальних і непроцесуальних заходів.

Виклад основного матеріалу

Збирання, дослідження, перевірка та оцінка доказів – це елементи, складові доказування, які відбуваються одночасно. Із наукової та методичної точок зору ці складові окремо розглядаються в теорії доказів. Однак серед правників немає однозначної думки щодо місця перевірки доказів у структурі процесу доказування. Перевірка сприймається як різновид збирання [1, с. 148; 2, с. 366], ототожнюється з дослідженням [3, с. 15; 4, с. 78], найчастіше зміщується з оцінкою [5, с. 19] або виступає складовою частиною оцінки [6, с. 88] доказів. Під час розгляду особливостей висновку експерта оцінку вважають етапом перевірки [7, с. 94]. Вважається, що змішування перевірки та оцінки доказів обумовлено подібністю способів їх проведення. У роботах більшості науковців традиційно вказується, що оцінка та перевірка доказів розмежовуються на тій підставі, що оцінка доказів є лише розумовою діяльністю, під час якої суб'єкти доказування здійснюють аналіз і синтез кожного окремо взятого доказу та зіставляють його з іншими наявними доказами. Особливістю перевірки доказів вважається те, що вона здійснюється як логічним, тобто розумовим шляхом, так і за допомогою практичних дій, які пов'язані зі збиранням нових доказів [8, с. 203; 9, с. 243]. В. В. Вапнярчук пише, що основна відмінність між перевіркою та оцінкою полягає в тому, чи є вона діяльністю лише розумовою або ще й практичною [10, с. 200]. Ми вважаємо, що подібний підхід містить логічну суперечність. Якщо висновок експерта оцінюється слідчим з погляду достовірності кінцевих висновків шляхом аналізу методики дослідження, то це «чиста» оцінка. Однак якщо слідчий звернеться до фахівця за консультацією щодо правильності застосованої методики, то оцінка «перетворюється» на перевірку і виступає першим її етапом. У такому підході розмежувати вказані два елементи доказування неможливо. Вважаємо, що більш правильно розглядати оцінку доказів лише як розумову діяльність, а перевірку лише як практичну. Таке трактування усуває невизначеність і змішування аналізованих елементів доказування. Сутність перевірки висновку експерта полягає у проведенні практичних процесуальних дій та організаційних заходів щодо отримання нових даних. Після їх встановлення вони знову оцінюються, зіставляються з висновком експерта. Отже, оцінка та перевірка висновку експерта – перемешовані операції, спрямовані

на забезпечення належності, допустимості, достовірності висновку експерта як джерела доказів у кримінальному провадженні.

Перевірка й оцінка доказів, незважаючи на очевидний і тісний взаємозв'язок, не є тотожними і відрізняються не тільки способами проведення. Другим критерієм розмежування перевірки доказів та оцінки виступають мета й об'єкти здійснення зазначених елементів доказування. Згідно зі ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ із точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення. На підставі наведеної норми більшість процесуалістів визначають метою оцінки доказів встановлення належності, допустимості, достовірності доказів. На наш погляд, названі характеристики доказів є предметом оцінки, тобто тим, на що спрямована кримінально-процесуальна діяльність, а об'єкт оцінки становить зміст доказів, тобто процесуальні правила збирання доказів, стосуюнок до справи тих відомостей, які складають зміст доказу, доброякісність джерела отримання інформації тощо. Так, об'єктом оцінки висновку експерта є всі складові експертизи: правосуб'єктність ініціатора проведення експертизи та експерта, надані об'єкти, застосована методика тощо. Метою оцінки доказів є встановлення доброякісності окремих доказів та достатності їх сукупності для обґрунтування чи спростування підозри (під час досудового розслідування) або обвинувачення (на стадії судового провадження). Уповноважений суб'єкт доказування або суд, провадячи оцінку доказу чи сукупності доказів, на підставі свого внутрішнього переконання вирішують питання, наскільки той чи інший доказ або їх сукупність обґрунтовує чи спростовує підозру (обвинувачення).

Серед науковців точаться дискусії щодо предмета перевірки: враховує він належність, допустимість, достовірність доказів чи тільки достовірність. Думки розходяться. М. М. Михеєнко пише, що встановлення належності та допустимості доказів не входить у зміст перевірки [11, с. 17]. Вказану точку зору підтримують й сучасні науковці [12, с. 128; 13, с. 165]. На думку В. С. Сорокіна, перевірка доказу – це перевірка тільки достовірності його існування та достовірності відомостей про його зміст [14, с. 42]. Ми підтримуємо позицію В. М. Тертишника, який вважає, що перевірка доказів проводиться для встановлення всіх їх властивостей [15, с. 314–315]. Г. Р. Крет наголошує, що предметом перевірки є процесуальна форма доказів, її відповідність вимогам кримінально-процесуального закону, а також достовірність [16, с. 147]. Отже, предмет оцінки та перевірки доказів співпадає

та, як слушно доводить Ю. К. Орлов, не може бути критерієм їхнього розмежування [17, с. 118]. Щодо висновку експерта зазначимо, що здебільшого належність (або, навпаки, неналежність) висновку експерта під час оцінки очевидна відразу і якоїсь особливої перевірки не вимагає. Тому предметом перевірки є допустимість і достовірність висновку експерта.

Для відмежування від оцінки поняття «перевірка доказів» обов'язково має містити вказівку на мету й об'єкт цього елемента кримінально-процесуальної діяльності. У зв'язку із цим неправильним є визначення перевірки доказів, в якому вказується лише на те, що вона здійснюється для усунення протиріч між доказами [18, с. 95]. Протиріччя, суперечності між доказами, сумніви щодо певних складових змісту доказів є результатом оцінки доказів – своєрідним індикатором необхідності їхньої подальшої поглибленої перевірки. Сумнівні обставини щодо окремих доказів та протиріччя між декількома доказами є об'єктами перевірки цих доказів. Отже, мета, цільова спрямованість перевірки доказів (висновку експерта) – підтвердження або усунення, спростування сумнівів у допустимості, достовірності окремого доказу (висновку експерта) та протиріч фактичних даних (результатів експертизи) з уже отриманими у кримінальному провадженні обставинами. Наявність сумнівів, протиріч щодо допустимості, достовірності висновку експерта є необхідною та достатньою умовою його перевірки. Безпосереднім об'єктом перевірки є ті елементи експертного дослідження, які викликають сумнів у правильності та протиріччя між результатами експертизи з уже встановленими у кримінальному провадженні обставинами. Так, якщо компетентність фахівця, який проводив дослідження, викликає сумнів або є підстави вважати, що йому законом заборонено виступати експертом, здійснюється перевірка правосуб'єктності експерта шляхом звернення до Міністерства юстиції України для отримання витягу з державного Реєстру атестованих судових експертів.

Відмінність у меті, об'єктах, способах оцінки та перевірки зумовлює послідовність їх проведення. Зазвичай стверджується, що перевірка здійснюється після збирання доказів та передує їх оцінці [19, с. 234; 20, с. 114]. На підставі наведеного вище можна дійти висновку, що процедура перевірки настає після оцінки зібраних доказів, тобто після того, як з'явилися певні сумніви, встановлені неточності щодо змісту, форми доказу, виявлені протиріччя іншим доказам. Потім зібрані в результаті перевірки докази (інформація) знову оцінюються. Ще раз зазначимо, що хоча оцінка та перевірка доказів відрізняються у практичній діяльності, під час кримінального провадження ці елементи процесуального доказування тісно взаємопов'язані та переплітаються.

Перевірка проводиться шляхом збирання нових доказів, що прямо або побічно підтверджують (спростовують) кінцеві висновки експерта. При прямому підтвердженні (спростуванні) установлені в ході перевірки докази значущі самі собою. Так, довідка про час ліквідації організації спростовує висновок експерта про виготовлення документа від імені цієї організації в пізніший період. При непрямому підтвердженні отримані при перевірці факти самостійного значення не мають, а цінні тільки в сукупності з висновком. Прикладом цьому може служити встановлення факту особистого знайомства експерта і підозрюваного у кримінальному провадженні, в якому призначена експертиза, що викликає сумнів у незацікавленості експерта.

Розглянемо комплекс практичних дій, які здійснюються під час перевірки висновку експерта, як процесуального джерела доказів, так і встановлених експертом фактів. Із ч. 1 ст. 363, ч. 5 ст. 364, ч. 4 ст. 365 КПК України випливає, що перевірка обставин кримінального правопорушення здійснюється за допомогою доказів. Вказана вимога цілком доречна, оскільки згідно зі ст. 370 КПК України судове рішення повинно бути обґрунтовано, тобто підтверджено доказами. Отже, у процесі перевірки висновку експерта найбільш важливого значення набувають нові докази, які отримуються процесуальним шляхом, насамперед у результаті проведення слідчих (розшукових) дій.

Поширеним способом перевірки експертного висновку у випадку сумніву в достовірності встановлених експертом фактичних даних є призначення слідчим, судом нової експертизи для вирішення тих самих питань із дослідження тих самих об'єктів, що перевіряються. Нова експертиза є повторною, яка відповідно до ст. 4 Закону України «Про судову експертизу» може бути призначена для встановлення правильності висновку експерта¹. Особливістю повторної експертизи є те, що для її проведення не може залучатися обізнана особа, яка була експертом у попередній експертизі. Оскільки повторна експертиза в чинному КПК України (на відміну від ст. 113 Цивільного процесуального кодексу та ст. 111 Кодексу адміністративного судочинства України) не вказана, то під час її призначення вказана обставина повинна бути врахована. Із психологічної точки зору цілком очевидно, що експерт, повторно проводячи дослідження, не змінить свого висновку. Тому повторна експертиза доручається тільки іншому експерту.

¹ Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12> (дата звернення: 01.09.2022).

Наступною слідчою (розшуковою) дією з перевірки експертного висновку є допит експерта, який згідно зі ст. 95 КПК України є самостійним доказом. Під час допиту можуть бути поставлені питання щодо «правильності застосування принципів та методів до фактів кримінального провадження; інші запитання, що стосуються достовірності висновку» (ч. 3 ст. 358 КПК України). Проте предмет допиту включає в себе більш широке коло обставин, які можуть бути поділені на дві групи. Перша група обставин безпосередньо витікає з дослідження та стосується спеціальних знань експерта в теоретичних та методичних основах предмета роду (виду) експертизи, тобто його компетенції. Це стосується роз'яснення кінцевих висновків, яких дійшов експерт, пояснення значення спеціальних термінів і формулювань, змісту методик дослідження, пояснень розбіжностей між висновками і дослідною частиною, сутності розбіжностей між висновками членів однієї експертної комісії (якщо вони не дійшли єдиної думки) або протиріч між висновками різних експертиз тощо, тобто предметом допиту експерта є певні неясності змісту вже оформленого висновку. Друга група обставин, що встановлюються під час допиту, має довідково-консультаційний характер і стосується особи експерта – його компетентності, взаємин з учасникам кримінального провадження або членами комісії експертів тощо [21, с. 365–367].

Перевірка висновку експерта може здійснюватися і проведенням інших слідчих (розшукових) дій: допитом свідків, потерпілого, підозрюваного, обвинувачуваного, понятих, слідчим експериментом, у перебігу яких встановлюються обставини, що мають стосунок до предмета проведеної експертизи, а також відомості про особливості виникнення, існування, експлуатації, вилучення, зберігання, об'єктів, які піддавались експертному дослідженню. Інший процесуальний спосіб перевірки висновку експерта – витребування від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян предметів і документів, які можуть установити необхідні у справі фактичні дані (ст. 93 КПК України). Так, компетенція приватного експерта може бути перевірена шляхом запиту даних про стаж його практичної роботи зі спеціальності, досвіду роботи як експерта тощо.

Оскільки сторони та суд не мають спеціальних знань, які дозволяють перевірити висновки судових експертиз у повному обсязі, зокрема науково-методичну обґрунтованість і достовірність висновку експерта, це викликає об'єктивне прагнення суду залучати обізнаних осіб до перевірки експертного дослідження. Процесуальною формою встановлення зазначених обставин є використання допомоги обізнаних осіб, які відповідно до ст. 360 КПК України можуть залучатись як спеціалісти для надання усних консультацій та письмових роз'яснень із питань, що входять до їхньої компетенції (спеціальних знань).

Зазначимо, що оцінка належності, відповідності форми висновку та процедури проведення експертизи законодавству (допустимості чи недопустимості встановлених експертом фактів як доказів) не входить до компетенції спеціаліста, а є прерогативою суду. Спеціалістом перевіряється лише науково-методична сторона експертизи, тобто правильність використаної методики дослідження, інтерпретація отриманих результатів та їх висвітлення у відповідях на поставлені перед експертом питання. Усні консультації та письмові роз'яснення спеціаліста є процесуальним документом, передбаченим законом, але вони не мають статусу джерела доказів [22, с. 46].

Крім процесуальних заходів, перевірка висновку може здійснюватися непроцесуальним шляхом для отримання орієнтуючої інформації. Непроцесуальною формою перевірки висновку експерта є усні або письмові консультації обізнаних осіб щодо проведеного дослідження. Вони стосуються змістовної, спеціальної оцінки експертного висновку, яка не може бути самостійно здійснена слідчим, прокурором, судом. Слід зазначити, що нині виникла практика отримання захисниками письмових рецензій на висновок експерта від осіб, які володіють спеціальними знаннями в тій галузі, в якій проведена експертиза. Рецензії стосуються процесуального оформлення, науково-методичної обґрунтованості, достовірності експертних висновків. Однак рецензії на висновки експерта не можуть використовуватися у кримінальному процесі як джерела доказів, а тим паче підміняти висновок експерта [23, с. 56].

До непроцесуальної форми перевірки висновку експерта слід віднести самостійне ознайомлення ініціатора проведення експертизи з науково-методичною літературою, призначеною для судових експертів: монографіями, посібниками, інструкціями, методичними рекомендаціями тощо. Порівнюючи використану в експертизі методику дослідження, характеристики представлених експерту об'єктів або вихідної інформації, виявлені ознаки, форму вивідного знання та інші сторони експертного висновку з викладеними у спеціальній літературі даними, можна перевірити відповідність проведеної експертизи існуючим в експертній галузі вимогам.

Перевірка експертного висновку створює умови для його остаточної оцінки в сукупності з усіма зібраними і перевіреними у кримінальному провадженні доказами. Наслідки перевірки експертного висновку можуть бути як позитивними, так і негативними. При позитивних результатах висновок експерта включається до сукупності доказів і використовується як процесуальне джерело доказів у кримінальному провадженні. Негативний результат виключає можливість використання експертного висновку в доказуванні. Згідно з ч. 10 ст. 101 КПК України «висновок експерта не є обов'язковим для

особи або органу, яка здійснює провадження, але незгода з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідних постанові, ухвалі, вироку». Вважаємо, що мотивувальна частина процесуального акту щодо незгоди з висновком експерта ґрунтується тільки на результатах проведеної перевірки експертного дослідження.

Висновки

Об'єктами перевірки висновку експерта є окремі обставини проведення експертизи, що викликають сумнів, та протиріччя між умовами висновку експерта й іншими доказами. Предмет перевірки становлять допустимість, достовірність висновку експерта як джерела доказів і встановлених експертним дослідженням фактичних даних. Метою перевірки є підтвердження або усунення, спростування сумнівів у допустимості, достовірності висновку експерта та протиріччя результатів експертизи з уже встановленими у кримінальному провадженні обставинами. Перевірка здійснюється проведенням процесуальних і непроцесуальних заходів, спрямованих на отримання нових даних. До процесуальних заходів належать призначення нових експертиз, допит експерта та інших учасників кримінального провадження, слідчий експеримент, консультації та роз'яснення спеціаліста, витребування документів. Непроцесуальні заходи включають у себе консультації та рецензії фахівців, самостійне звернення ініціатора призначення експертизи до науково-методичної літератури.

Узагальнюючи наведене, можна надати таке визначення: перевірка висновку експерта – це процедура, яка здійснюється після його оцінки, включає в себе проведення процесуальних і непроцесуальних заходів із метою отримання доказів або орієнтуючої інформації, що підтверджують чи усувають сумніви щодо окремих сторін експертного висновку або суперечностей між встановленими експертом фактичними даними та іншими доказами у кримінальному провадженні.

Список бібліографічних посилань: **1.** Кримінальний процес : підручник / за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2019. 584 с. **2.** Теория доказательств в советском уголовном процессе / отв. ред. Н. В. Жогин. М. : Юрид. лит., 1973. 736 с. **3.** Арсеньев В. Д. Вопросы общей теории судебных доказательств в советском уголовном процессе. М. : Юрид. лит., 1964. 179 с. **4.** Белкин А. Р. Теория доказывания в уголовном судопроизводстве. М. : Норма, 2007. 528 с. **5.** Ларин А. М. Расследование по уголовному делу: процессуальные функции. М. : Юрид. лит., 1986. 160 с. **6.** Сібільова Н. В. Сучасні проблеми організації та функціонування в Україні судової влади. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2005. Вип. 10. С. 79–89. **7.** Воробчак А. Р. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2019. 254 с. **8.** Кримінальний процес : підручник / за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків :

Право, 2013. 824 с. **9.** Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (загальна частина) / В. В. Рожнова, Д. О. Савицький, Я. Ю. Конюшенко та ін. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. 280 с. **10.** Вапнярчук В. В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування : монографія. Харків : Юрайт, 2017. 408 с. **11.** Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве. Киев, 1984. 236 с. **12.** Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник / О. О. Волобуєва, Л. М. Лобойко, Т. О. Лоскутов та ін. Київ : Дакор, 2015. 172 с. **13.** Лобойко Л. Н. Уголовно-процессуальное право : учеб. пособие. Харьков : Одиссей, 2007. 672 с. **14.** Соркин В. С. Особенности процессуального доказывания в уголовном судопроизводстве : монография. Гродно : Гродн. гос. ун-т, 2002. 95 с. **15.** Тертишник В. М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Київ : Алерта, 2014. 440 с. **16.** Крет Г. Р. Перевірка доказів у структурі кримінального процесуального доказування. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. Вип. 15. С. 143–150. **17.** Орлов Ю. К. Проблемы теории доказательств в уголовном процессе. М. : Юрист, 2009. 175 с. **18.** Вандышев В. В. Уголовный процесс : курс лекций. СПб. : Питер, 2002. 528 с. **19.** Комісарчук Ю. А., Сорока С. О. Поняття, зміст і способи перевірки доказів у кримінально-процесуальному доказуванні. *Митна справа*. 2012. № 2 (80), ч. 2, кн. 2. С. 232–237. **20.** Коваленко Є. Г. Кримінальний процес України : навч. посіб. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 576 с. **21.** Щербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні : монографія. Харків : У справі, 2015. 560 с. **22.** Щербаковський М. Г. Консультативна функція спеціаліста у кримінальному провадженні. *Криміналістика і судова експертиза*. 2017. Вип. 62. С. 43–51. **23.** Щербаковський М. Г. Рецензия заключения судебного эксперта и письменное разъяснение специалиста: сходство и различие. *Криміналістика і судова експертиза*. 2020. Вип. 65. С. 52–63.

Надійшла до редколегії 03.09.2022

Прийнята до опублікування 11.09.2022

Shcherbakovskyi M. H., Dementiev M. V. Verification of the expert's opinion

The expert's opinion must be checked and evaluated by the subject of the evidence in accordance with the procedural law. The analysis of the literature shows that scientists mainly focus on assessment problems, neglecting the issue of verifying the expert's opinion. This is due to the fact that processual scientists perceive verification as a type of collection, research, and evaluation of evidence in the theory of evidence. It has been proven that the verification of evidence in general and the expert's opinion in particular differ from other elements of the proof process in terms of objects, purpose, and methods of implementation.

The objects of examination of the expert's opinion are doubtful circumstances regarding certain aspects of the conducted examination and contradictions between the expert's conclusions and other evidence. The purpose of checking the expert's opinion is to confirm or eliminate, to refute doubts about the admissibility and reliability of the expert's opinion and contradictions of the results of the examination with the circumstances already established in the criminal proceedings. The subject of the inspection coincides with the assessment and consists in determining the admissibility and reliability of the expert's conclusion as a source of evidence and factual data established by expert research. Verification of the expert's opinion is carried out by conducting procedural and non-procedural measures aimed at obtaining new data.

Procedural measures include: appointment of a new examination to resolve the same questions from the study of the same objects under inspection; interrogation of the expert and other participants in the criminal proceedings in order to establish the circumstances relating to the subject of the examination, as well as information on the peculiarities of the origin, existence, exploitation, seizure, storage of objects of examination; demand for objects and documents that can establish the factual data necessary in the case; receiving oral consultations and written explanations from a specialist (non-procedural measures provide indicative information through consultations with specialists and receiving a review of the expert's opinion from them); familiarization of the initiator of the appointment of expertise with the scientific and methodical literature for comparison of the conducted expert research in accordance with the requirements existing in the expert field.

Key words: verification of evidence, expert's opinion, purpose of verification, subject of verification, objects of verification, procedural and non-procedural methods of verification of expert's opinion.

